

مركز جهاني علوم اسلامي
جمهوری اسلامی ایران - قم - ۱۳۵۸

مدرسه عالی فقه و معارف اسلامی

مسابقات در فقه اسلامی

برای دریافت درجه کارشناسی ارشد
در رشته فقه و معارف اسلامی

گرایش؛ فقه و اصول

نگارش؛ حسین علی رضایی

استاد راهنما؛ حجة الاسلام و المسلمین جعفر یوسفی

استاد مشاور؛ حجة الاسلام و المسلمین محمد حسینی

آذر ۱۳۸۵

کتابخانه جامع مرکز جهانی علوم اسلامی

شماره ثبت: ۹۷۰

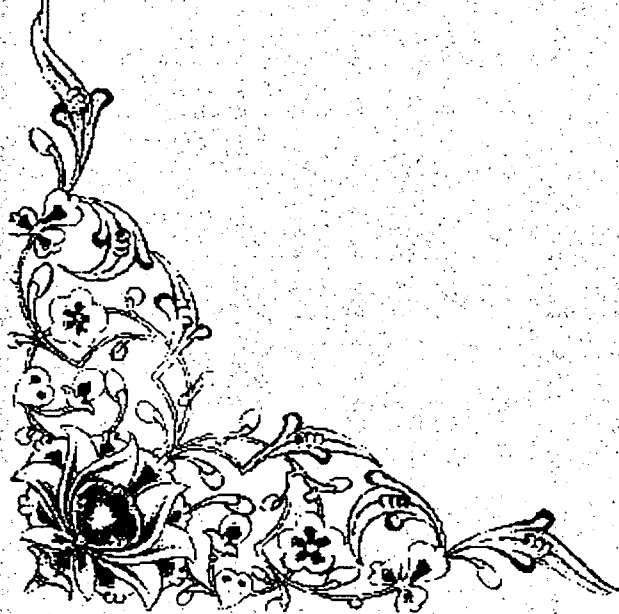
تاریخ ثبت:

□ مسئولیت مطالب مندرج در این پایان نامه ، به عهده نویسنده می باشد.

□ هر گونه استفاده از این پایان نامه با ذکر منبع ، بلاشکال است و نشر آن

در داخل کشور منوط به اخذ مجوز از مرکز جهانی علوم اسلامی است.

پایه علمی

تقدیر:

این سعی ناچیز را را اهدا می کنیم به پیشگاه
امیر المؤمنین

مولی الموحدين

يعسوب الدين

امام البرره

قاتل الكفره

پرچمدار هدايت

ولي الله مطلق

امام برحق

اب الائمه

علي (ع)

و بهترين ياور حقيقي او

دخت رسالت

همسر ولايت

مادر امامت

گوهر عصمت

محور طهارت

مظهر كرامت

حبيبه خدا

صديقه كبرا

ام ايها

عصمت كبرى

ام الائمه النجباء النقباء

حضرت فاطمه زهرا (س) و در دنيا و آخرت اميد توجه و نظر كرامت و شفاعت ايشان را دارم.

تقدیر و تشکر

حمد و ثنا از برای ذات احدیت خداوند منان که این جانب را در تدوین این رساله موفق نمود و رحمت و تحیت بر سفیران وحی، پیامبران الهی مخصوصاً پیامبر خاتم و اوصیاء طاهرینش امامان معصوم صلوات الله و سلامه علیهم اجمعین.

اما بعد مراتب سپاس و قدردانی خود را:

نخست از مسئولین مرکز جهانی علوم اسلامی، مدیران دلسوز و خدوم، که زمینه تحقیق و پژوهش را برای طلاب تمهید و مهیا نمودند. بالخصوص از مسئولین واحد پایان نامه. اخصاً فاضل فرهیخته، دانشمند معظم و گرانقد معزز حضرت حجة الاسلام والمسلمین جناب آقای جعفر یوسفی به عنوان استاد راهنما که امر هدایت و راهنمایی این جانب را در امر پژوهش و تحقیق به عهده داشت و در طول این مدت، با تفقد و هدایت‌های مشفقانه خود ما را رهین منت خویش قرار دادند و استاد بزرگوار، محقق و مدقق حضرت حجة الاسلام والمسلمین جناب آقای محمد حسینی که به عنوان استاد مشاور از نظرات محققانه‌شان این جانب را به فیض رساندند و برادر عزیزم آقای رضایی که در قسمت حروف چینی این رساله همکاری داشتند از همه آنها تشکر و سپاس دارم. امید است که خداوند همه را حفظ نماید.

چکیده:

رساله حاضر، به عنوان مسابقات در فقه اسلامی نگاشته شده است:

۱- تعاریف وازگان کلیدی، از نظر لغت و اصطلاح و اختلاف نظر در اقوال لغویین مورد بررسی

قرار گرفته است.

۲- به اهمیت، اهداف و فوائد مسابقه از دیدگاه آیات و روایات فریقین و اقوال فقهاء خاصه و

عامه و از دیدگاه عقل پرداخته و در ضمن تمام مسابقاتی که دارای مصالح عقلانی هستند، شرعاً جایز

شناخته شده و از اهمیت، اهداف و فوائد خاصی برخوردار هستند، خصوصاً مسابقاتی که جنبه رزمی و

نظامی و علوم و فنون و فناوری‌هایی پیشرفته‌ای امروزی را جهت مقابله با دشمنان دین و دفاع از حریم

مقدس اسلام و معارف اسلامی دارند، پرداخته شده است، و مورد توجه قرار گرفته است.

۳- سیر تاریخی مسابقات از دیدگاه آیات، و مسابقات برادران یوسف (ع) و مسابقات معنوی

«سیر الی الله» و روایات فریقین، نظرات اندیشمندان و تاریخچه بعضی مسابقات و مسابقات ورزشی

اختصاراً مورد تحقیق قرار گرفته است.

۴- عقد و یا ایقاع بودن مسابقه با بیان ادله‌ی طرفین مورد بحث قرار گرفته است که نا ضعیف

بودن قول به ایقاع ثابت شده که مسابقه از عقود است. سپس جواز و لزوم عقد مسابقه، با اقامه ادله‌ی از

طرفین مورد بررسی قرار گرفته است که با ناتمام بودن ادله‌ی قائلین به جواز، ثابت شده است که مسابقه

از عقود لازمه است. آنگاه به بیان شبه‌ای پرداخته شده که مسابقه از قسم اجاره در صورت لزوم و از

قسم جعاله در صورت جواز می‌باشد، و یا در هر دو صورت مانند اجاره و جعاله است که بعد از تحقیق

و تتبع در اقوال فقهاء ثابت شده است که مسابقه از عقود مستقله و لازمه است مانند اجاره.

۵- مسابقات منصوصه، مورد استدلال قرار گرفته است که با بیان ادله‌ی از آیات و روایات

فریقین، اقوال فقهاء خاصه و عامه، و عقل و اجماع جواز آن ثابت شده است. در ضمن شرایط مسابقه،

با اشکالاتی که در بعضی از آنها است بیان شده است.

۶- بیان شبهات و اشکالات: از جانب قائلین به حرمت مسابقه، در غیر موارد منصوصه، به عنوان

ادله در اثبات حرمت مسابقه که مسابقه داخل در مفهوم «لهو و لعب» و یا «قمار» است، با اقامه ادله‌ی از

آیات و روایات فریقین و اقوال فقهاء خاصه و عامه، مورد بحث قرار گرفته است.

۷- تفاوت و فرق جوهری بین مسابقه و قمار در هشت مورد.

۸- بررسی نظر شیخ انصاری در مکاسب محرمة و روایات طرفین و اقوال فقهاء خاصه و عامه در

اثبات حرمت مسابقات.

۹- تمسک قائلین به حرمت به «اصالة عدم انعقاد العقد» و «اصالة عدم انتقال المال من مكان الی

مكان» بلا دلیل مقطوع به.

- ۱۰- پاسخ اشکالات و شبهات: ۱- پاسخ از شبهه «لهو و لعب» بودن مسابقه، الف) منع صغری؛
ب) منع کبری. ۲- پاسخ از ادله «صدق قمار» در مسابقه. ۳- پاسخ از آیات و روایات و اجماع. ۴-
پاسخ از «اصالة عدم انعقاد العقد» و «اصالة عدم انتقال المال من مكان الى مكان».
- ۱۱- با ردّ ادلهی قائلین به حرمت و جواب از اشکالات آنها با ادلهی از آیات و روایات و...،
جواز مسابقات عقلانی ثابت شده است.
- ۱۲- اثبات جواز کل مسابقات عقلانی با استناد به آیات و روایات فریقین و اقوال علماء فریقین و
اجماع و عقل.
- ۱۳- مسابقات بانوان، از دیدگاه آیات و روایات، و اقوال فقهای عصر حاضر، و جواز شرکت
بانوان برای دفاع و تداوی مجروحان و... و بیان موارد حرمت مسابقه برای بانوان، مورد تحقیق قرار
گرفته است.
- ۱۴- خاتمه و نتیجه مطالب.

والسلام علی من اتبع الهدی

تقدیر و تشکر.....	۱۱
تقدیم.....	۱۱
چکیده.....	۱۱
فهرست مطالب.....	۱۱

مقدمه و طرح تحقیق

تعریف مسأله و فرضیه تحقیق.....	۲
سؤالات پژوهش.....	۲
الف) سؤال اصلی.....	۲
ب) سؤالات فرعی.....	۲
ضرورت تحقیق.....	۲
سابقه تحقیق.....	۳
اهداف تحقیق.....	۳
جنبه‌ی جدید بودن و نوآوری تحقیق.....	۴
روش انجام تحقیق.....	۴

فصل اول: کلیات

ورود در بحث «مدخل».....	۶
گفتار اول: تعاریف.....	۷
الف) مفهوم سبق و مسابقه:.....	۷
۱- سبق و مسابقه در لغت:.....	۷
۲- سبق و مسابقه در اصطلاح.....	۸
ب) مفهوم رمی و رمایه:.....	۹
۱- رمی و رمایه در لغت:.....	۹
۲- رمی و رمایه در اصطلاح:.....	۱۰
ج) مفهوم مراهنه و رهان:.....	۱۰
۱- مراهنه و رهان در لغت:.....	۱۰
۲- مراهنه و رهان در اصطلاح:.....	۱۱
د) مفهوم نضال و مناظره:.....	۱۱

۱۱	۱- نضال و مناضله در لغت:
۱۲	۲- مناضله و نضال در اصطلاح:
۱۲	هـ) مفهوم مبادره:
۱۲	۱- مبادره در لغت:
۱۳	۲- مبادره در اصطلاح:
۱۴	و) مفهوم محاطه:
۱۴	۱- محاطه در لغت:
۱۴	۲- محاطه در اصطلاح:
۱۴	فرق بین مبادره و محاطه:
۱۵	ز) مفهوم محلل:
۱۵	۱- محلل در لغت:
۱۵	۲- محلل در اصطلاح فقها:
۱۶	ح) مفهوم «لهو و لعب»:
۱۶	۱- لهو و لعب در لغت:
۱۶	۲- «لهو و لعب» در اصطلاح:
۱۷	ط) مفهوم قمار:
۱۷	۱- قمار در لغت:
۱۷	۲- قمار در اصطلاح:
۱۸	۳- صدق مفهوم قمار در مسابقه:
۱۹	گفتار دوم: اهمیت و اهداف مسابقه:
۱۹	الف) مسابقه در قرآن کریم:
۲۱	سیری در مسابقه معنوی از نظر قرآن کریم:
۲۳	ب) اهمیت، اهداف و فواید مسابقه از نظر روایات:
۲۳	۱- مسابقه اسب سواری و جایزه آن:
۲۴	۲- تیراندازی:
۲۵	۳- شتر سواری:
۲۵	۴- شنا و تعلیم آن:
۲۶	۵- شمشیر بازی:

۲۶	۶- نیزه‌زنی
۲۷	۷- کشتی‌گیری
۲۷	۸- وزنه‌برداری
۲۸	ارتباط مسابقه با ورزش
۲۸	ج) اهمیت، اهداف و فواید مسابقه از نظر عقل و دیدگاه اندیشمندان
۳۴	گفتار سوم: سیر تاریخی مسابقه در جهان
۳۴	الف) از نظر قرآن کریم
۳۶	ب) تاریخ مسابقات در جهان
۳۸	ج) شنا و تاریخچه آن

فصل دوم: ماهیت مسابقه

۴۰	گفتار اول: بررسی عقد یا ایقاع بودن مسابقه
۴۰	الف) اقوال فقها
۴۲	ب) ادله قائلین به ایقاع
۴۲	ج) جواب از ادله ایقاع
۴۴	گفتار دوم: بررسی لزوم و جواز عقد مسابقه
۴۴	الف) آراء فقها
۴۴	ب) بررسی ادله جواز عقد مسابقه
۴۶	ج) تتبع در اقوال علما در این مورد
۴۷	د) بررسی ادله لزوم عقد مسابقه
۴۸	ه) نقد قول شهید ثانی (ره)
۴۸	و) ادله لزوم عقد مسابقه از نظر علمای عامه
۴۹	ز) نتیجه‌گیری
۵۰	گفتار سوم: استقلال عقد مسابقه

فصل سوم: جواز مسابقه در موارد مصرح

گفتار اول: بررسی ادله جواز	۵۳
الف: جواز مسابقه از نظر قرآن کریم	۵۳
ب) جواز مسابقه از نظر روایات	۵۵
ج) مسابقات از نظر اصحاب و فقهای امامیه:	۵۸
د) جواز مسابقه از دیدگاه علمای اهل سنت:	۵۹
ه) جواز مسابقه در موارد ثلاثه از نظر عقل:	۶۰
نتیجه‌گیری از مباحث گذشته:	۶۱
و) بیان یک شبهه در این مورد:	۶۱
ز) پاسخ شبهه:	۶۲
گفتار دوم: شرایط مسابقه	۶۳
الف) شرایط عامه: (عقل و بلوغ)	۶۳
ب) شرایط ویژه رهان و مرانه:	۶۳
ج) شرایط ویژه در مناضله و نضال و مسابقه با نصل:	۶۵

فصل چهارم: اثبات حرمت مسابقات در غیر موارد مصرح

گفتار اول: صدق مفهوم لهو و لعب	۶۹
مقدمه:	۶۹
الف) مفهوم لهو و لعب	۶۹
ب) ادله حرمت لهو و لعب	۷۱
۱- آیات:	۷۱
۲- روایات:	۷۳
ج) اقوال فقهای امامیه:	۷۵
د) نظرات علمای اهل سنت	۷۷
گفتار دوم: صدق مفهوم قمار	۷۸
الف) فرق مسابقه با قمار	۷۸
ب) صدق مفهوم قمار در مسابقه از نظر قرآن	۸۰
ج) آثار قمار	۸۲

۱- عواقب سوء قمار.....	۸۲
۲- زیان‌های اجتماعی قمار:.....	۸۲
د) حرمت قمار و نظر شیخ انصاری:.....	۸۳
۱- تعریف قمار:.....	۸۳
۲- نقدی بر نظر شیخ (ره) و جواب آن:.....	۸۶
گفتار سوم: حرمت مسابقه در غیر موارد ثلاثه با عوض.....	۹۲
الف) بیان روایات.....	۹۲
ب) اقوال فقهای امامیه.....	۹۳
ج) حرمت مسابقه در غیر موارد منصوصه از نظر اجماع.....	۹۴
د) اصل عدم انعقاد عقد مسابقه در غیر موارد ثلاثه:.....	۹۵
ه) اصل عدم انتقال مال از کسی به کسی دیگر بدون دلیل.....	۹۶
گفتار پنجم: پاسخ اشکالات.....	۹۷
الف) شبهه «لهو و لعب» بودن مسابقه.....	۹۷
۱- منع صغری:.....	۹۷
۲- منع کبری:.....	۹۸
ب) شبهه دخول مسابقه در مفهوم قمار.....	۱۰۱
۱) جواب از آیات داله:.....	۱۰۱
۲- جواب از روایات داله بر حرمت مسابقه:.....	۱۰۳
ج) جواب از اجماع:.....	۱۰۵
د) جواب از اصل عدم انعقاد عقد در مسابقات غیر مصرح:.....	۱۰۶
ه) جواب از اصل عدم انتقال مال از کسی به کسی دیگر.....	۱۰۶
و) از دیدگاه عقل:.....	۱۰۸
ز) بررسی نظر شهید ثانی (ره):.....	۱۰۸

فصل پنجم: جواز کل مسابقات عقلایی

مقدمه:	۱۱۳
گفتار اول: بررسی جواز کل مسابقات	۱۱۶
الف) از دیدگاه آیات:	۱۱۶
ب) بررسی روایات از دیدگاه خاصه	۱۲۱
ج) اجماع	۱۲۵
د) جواز مسابقات از نظر عقل	۱۲۷
ه) جواز مسابقه از دیدگاه اهل سنت:	۱۲۸
گفتار دوم: مسابقات زنان مسلمان	۱۳۰
الف) از نظر قرآن	۱۳۰
ب) از نظر روایات:	۱۳۰
ج) اقوال فقها، خصوصاً فقهای عصر حاضر:	۱۳۱
د) جواز مسابقات زنان از نظر تاریخ اسلام:	۱۳۳
ه) در پایان ۱۱ سؤال و جواب آنها	۱۳۴
خاتمه و نتیجه گیری:	۱۳۸
فهرست منابع و مأخذ	۱۴۳

مقدمه و طرح تحقیق

موضوع این پایان نامه «مسابقات در فقه اسلامی» بوده و قلمرو آن قرآن کریم و فقه و حدیث است. که در راستای تحقق یکی از برنامه‌های «مرکز جهانی علوم اسلامی» می‌باشد از آنجایی که امروزه اکثر اقشار جامعه بخصوص قشر جوان، مشغول برگزاری مسابقه بوده و از طرف دیگر مسابقات مستحده و جدید آمار زیادی را که شمارش آن مشکل خواهد بود، بخود اختصاص داده است. این رساله در راستای حکم مسابقات جدید که جواز و مشروعیت آن و یا عدم جواز و حرمت آن، ثابت گردد تدوین شده است که دارای مقدمه و پنج فصل و یک خاتمه می‌باشد.

مقدمه حاوی: ۱- تعریف مسأله و فرضیه تحقیق؛ ۲- بیان سؤالات پژوهش؛ ۳- ضرورت تحقیق؛ ۴- سابقه تحقیق؛ ۵- اهداف تحقیق؛ ۵- جنبه‌ی جدید بودن و نوآوری تحقیق.

تعریف مسأله و فرضیه تحقیق

انسانها همواره برای اثبات برتری خود، نسبت به دیگران در زمینه‌های مختلف اقدام به کارهای می‌کردند که یکی از مهم‌ترین آنها شرط بندی و مسابقه بوده است. این کار در بعضی از مواقع به شکوفایی استعدادها و ترقی فردی و اجتماعی او منتهی می‌شده و در مواقع دیگر احياناً منشأ خصومتها و درگیریها و دیگر مفاسد بوده است، شریعت مقدس اسلام، در مواردی که «مسابقه» منتهی به تعالی انسان می‌شود آنرا تجویز و موارد مفسده‌انگیز را تحریم نموده است.

سؤالات پژوهش

تحقیق و بررسی و بازخوانی منابع فقهی برای روشن شدن این حقیقت نیازمند تلاشهای نو و بیش از پیش است که امید است خداوند ما را در این عرصه مدد فرماید، بنابراین سؤالات تحقیق عبارتند از:

الف) سؤال اصلی

انواع مسابقات از نظر اسلام چه حکمی دارد؟

ب) سؤالات فرعی

۱- آیا جواز «مسابقه» و شرط بندی اختصاص به موارد مصرح در روایات که همان (خف و حافر و نصل) باشد، دارد و یا با گسترش ملاک، ابزار، آلات و وسائل جدید را که «مسابقه» توسط آنها برگزار می‌شود نیز شامل می‌گردد؟

۲- تعیین عوض و جایزه و پرداخت آن توسط نهادهای باشگاهی، سازمانهای دولتی و یا شخص ثالث دیگر چه حکمی دارد؟

۳- شرکت بانوان در «مسابقات» جایز است؟

ضرورت تحقیق

با توجه به این که امروزه مسابقات جزء ضرورت‌های زندگی اجتماعی بوده و حتی به عنوان شغل محسوب گشته است، عده‌ای زیادی مشغول مسابقه بوده و عده‌ای زیادی هم از طریق مستقیم یا غیر مستقیم با

آن امرار معاش می‌کنند، ضروری است به اهمیت این مسأله در عصر حاضر اهمیت و اهداف و فوائد و احکام و شرایط و جواز یا عدم جواز آن از نظر شرع اسلام پرداخته شود.

ضمناً به اهمیت، اهداف و فوائد آن دسته از مسابقات پرداخته شود که جنبه دفاعی داشته و برای آمادگی برای مقابله با دشمنان دین و قطاع الطریق و مفسدین به کار گرفته می‌شود و تعلیمات علوم و فنون، و فن‌آوری‌های پیشرفته و انواع اسلحه پیشرفته‌ی امروزی اعم از تسلیحات زمینی، دریایی و هوایی و تعلیم، تمرین و مسابقه با همدیگر از جمله ضروریات امروزی در دفاع از اسلام و کشورهای اسلامی و حفظ جان و مال و ناموس مسلمین در مقابل هجوم بیگانگان، مستبکران و دشمنان اسلام لازم و ضروری خواهد بود و مسابقات که به وسیله‌ی آن می‌توان در دنیایی امروز به تبلیغ فرهنگ اسلامی و یا مطرح نمودن جهان اسلام اقدام کرد.

سابقه تحقیق

در فقه کتب زیادی تحت عنوان «سبق و رمایه» تدوین گردیده است، ولی با گذشت زمان و پیدایش انواع و اقسام جدید از مسابقات، که در عصر رسالت و عصر حضور امام نبود، و در اعصار و قرون بعدی تدریجاً زیاد پیدا شده است. بخصوص امروزه که شمارش انواع و اقسام مسابقات کاری آسان نخواهد بود، اعم از «مسابقات معنوی» تعلیم و تفسیر و حفظ قرآن کریم و نهج البلاغه و باقی کتب و مسانید شیعه و انواع مسابقات دیگر (اعم از مادی و ورزشی) و تعلیم و تمرین و «مسابقه» در فنون مختلفه‌ی امروزی با وسائل پیشرفته، مانند «کامپیوتر» و امثال آن.

با تتبع به عمل آمده «منبع جامع» تا کنون به دست اینجانب نیامده است، خصوصاً با توجه به پیدایش انواع جدید از مسابقه که مسبق به سابقه نمی‌باشند، لذا مقتضی است بازنگری و پژوهش جدید در این موضوع انجام شود. گرچه کتابهایی در رابطه با «مسابقات ورزشی» و مقالات و مجله‌ها و روزنامه در این موضوع تدوین شده است. ولی منابع جامع به حساب نخواهد آمد.

اهداف تحقیق

عمده هدف این تحقیق، روشن شدن حکم شرعی مسابقات جدید و مستحدثه می‌باشد که امروزه مورد ابتلای اکثر اقشار جامعه قرار گرفته است. اگر نگاه دقیق در این مورد صورت گیرد، بسیاری از مردم به نحوی از انحاء با مسابقه سرو کار پیدا می‌کنند و مشغول انجام مسابقه‌اند و بعضی از مسابقات داخل در مصادیق «قمار» و یا «لهو و لعب» بوده و حرمت آنها شرعاً محرز به نظر می‌رسد، مگر مسابقاتی که جنبه‌ی مصالح عقلایی داشته باشد، و با اقامه‌ی ادله اعم از آیات و روایات و عقل و اجماع جواز آنها ثابت شده و از تحت عموم «قمار» بودن و یا «لهو و لعب» بودن خارج شده باشد و با توجه به نظرات و اقوال فقها که از نظر شرع اسلام کدام مسابقه حلال و کدام قسم از مسابقات حرام می‌باشد، مورد بررسی و تحقیق قرار گیرد.

جنبه‌ی جدید بودن و نوآوری تحقیق

با توجه به این که مسابقات در عصر رسالت و صدر اسلام به موارد مصرح «خف و حافر و نصل» اختصاص داشته، و در کتب فقهی به احکام و شرایط همین موارد پرداخته‌اند، تحقیق پیرامون مسابقات مستحده که در گذشته نبوده، و در عصر حاضر وجود دارند، تحقیق جدید محسوب می‌شود.

روش انجام تحقیق

روش هر علم و تحقیقی باید مناسب با موضوع آن باشد تا شایستگی لازم را در تجزیه و تحلیل آن موضوع به خوبی داشته باشد، لذا این تحقیق به صورت تبیینی تحلیلی بوده و بر پایه گردآوری اطلاعات از منابع: آیات، روایات و کتب فقهی از کتابخانه‌ها انجام گرفته است.

فصل اول: کلیات

گفتار اول: تعاریف

الف) مفهوم سبق و مسابقه

ب) مفهوم رمی و رمایه

ج) مفهوم همراهی و رهان

د) مفهوم نضال و مناظره

ه) مفهوم مبارزه

و) مفهوم محاطه

ز) مفهوم محلل

ح) مفهوم «لهو و لعب»

ط) مفهوم قمار

گفتار دوم: اهمیت و اهداف مسابقه

الف) مسابقه در قرآن کریم

ب) اهمیت و اهداف و فواید مسابقه از نظر روایات

ج) اهمیت، اهداف و فواید مسابقه از نظر عقل و دیدگاه اندیشمندان

گفتار سوم: سیر تاریخی مسابقه در جهان

الف) از نظر قرآن کریم

ب) تاریخ مسابقات در جهان

ج) شنا و تاریخچه آن

ورود در بحث «مدخل»

از هنگامی که بشر خود را در کنار دیگر هم‌نوعان خود دیده، و ارتباط با دیگران را موجب آسایش و پیشرفت خود احساس کرده قسمتی از عمر خود را، در مسابقات به طور مستقیم، و غیر مستقیم در گذشته و حال گذرانده است، منشأ این کار علاوه بر سرگرمی، تفریح، احیاناً خوشگذرانی، کسب درآمد، و گاهی تحصیل سود کلان مادی بوده است، چه بسا اگر مسابقه و حس برتری جویی، و نمایاندن محاسن خویش، بر دیگران نبود، پیشرفت در زندگی بشر و رسیدن به امکانات، رفاه و آسایش کنونی حاصل نمی‌شد و یا اگر می‌شد چنین سرعت نداشت.

امروزه افراد، شرکت‌ها، مؤسسات خصوصی و دولتی و بالاتر از آن کشورها، با توجه به همین مسأله است که روز به روز محصولات پیشرفته‌تر، دقیق‌تر و با امکانات بیشتر، از آنچه دیگران تولید کرده‌اند، به جوامع و استفاده‌کنندگان تقدیم می‌کنند، و در همین راستا است که هر از چند گاهی مسابقات علمی، با جوایز ارزشمند، به منظور شناسایی نخبگان برگزار می‌گردد.

دین اسلام دین جامع است، در باره آنچه که واقع شده است، و واقع می‌شود، و هم در آینده واقع خواهد شد، احکام و دستورات دارد، چه در عبادات و چه در معاملات و...، از احکام خمس، تکلیف، (وجوب، حرمت، نذی، اباحه و کراهت) مسابقات از این امر مستثنی نبوده یکی از اموری است که مربوط به معاملات می‌باشد. و عمده هدف این تحقیق روشن شدن حکم شرعی مسابقات جدید و مستحدثه می‌باشد که امروزه مورد ابتلا اکثر اقشار جامعه خصوصاً قشر جوان قرار گرفته است و بسیار از مردم به نحوی از انحاء مشغول انجام مسابقه‌اند، که موارد منتهی به تعالی انسان می‌گردد و دارای مصالح عقلایی باشد، تجویز و موارد مفسده‌انگیز را تحریم نموده است. و در بعضی موارد با دستور حاکم شرع لازم خواهد بود همانندی امروزی که تعلیمات فنون نظامی و تخصصهای مورد نظر برای مقابله با اجانب و دشمنان اسلام، و حفظ بیضه اسلام که تشخیص آن و دستورات تعلیمات و... با مراجع و حاکم شرع خواهد بود.

لذا در آغاز تعاریف و ازگان کلیدی: که عبارت از سبق و مسابقه و رمی و رمایه و...، سپس اهمیت و اهداف، و بعد سیر تاریخی، و در فصل دوم: ماهیت مسابقه و فصل سوم: مسابقات مصرح، و فصل چهارم: حرمت مسابقات غیر مصرح، از نظر فائیلین به حرمت در غیر موارد مصرح. و در فصل پنجم جواز کل مسابقات عقلانی و مسابقات بانوان، مورد تحقیق و بررسی قرار گرفته است.

اینک تعاریف و ازگان کلیدی:

گفتار اول: تعاریف

در این گفتار، به تعریف لغوی و اصطلاحی واژه‌هایی می‌پردازیم که در این تحقیق از آنها استفاده خواهد شد.

الف) مفهوم سبق و مسابقه:

۱- سبق و مسابقه در لغت:

۱- سابقته فسبته سبقاً: مسابقه دادم او را پس سبقت گرفتم او را سبقت گرفتی.

۲- و السبق مصدر سبق- و قد سبقه، یسبقه، یسبقه، سبقاً: تقدمه: جلو افتاد او را.

۳- و السبق بالتحريك: الخطر الذى یوزع بین اهل السباق.^۲

سبق بفتح با (جایزه) است که بین (سبق) توزیع می‌شود.

مسابقه از ریشه «سبق» به معنای پیش افتادن و سبقت گرفتن است.^۳

و اصل مفهوم پیشی گرفتن و رقابت، در همه چیز در آن نهفته است.^۴

در قرآن و روایات، ماده «سبق» و مشتقات آن به همین معنا و مفهوم به کار برده شده است. در سوره

یوسف این چنین می‌خوانیم:

﴿إِنَّا أَبَانَا إِنَّا ذَهَبْنَا نَسْتَبِقُ وَتَرَكْنَا يُوسُفَ عِنْدَ مَتَاعِنَا﴾^۵

«ما رفتیم و مشغول مسابقه شدیم و یوسف را نزد ااث خود گذاردیم».

و در آیه دیگر از همین سوره می‌بینیم:

﴿وَاسْتَبَقَا الْبَابَ﴾

«به سوی در از هم پیشی گرفتند».

و در سوره یاسین می‌خوانیم:

﴿فَاسْتَبَقُوا الصِّرَاطَ﴾

«سپس برای عبور از راه می‌خواهند بر یکدیگر پیشی بگیرند».

۱- اسماعیل بن حماد الجوهری، الصحاح اللغة، ج ۳، ص ۱۴۹۴، انتشارات امیری، چاپ گویا، زمستان ۱۳۶۸ ش.

۲- محمد بن منظور المکرّم الافریقی، لسان العرب، ج ۱۰، ص ۱۵۱، نشر ادب، ۱۴۰۵ هـ ق.

در جمله ۲ فعل مضارع «سبق» را به دو وجه خوانده است: سبق بکسر یا بر وزن یضرب و سبق بضم یا بر وزن «یشرف».

۳- محمد معین، فرهنگ معین، ج ۲، ص ۱۸۸۱، مؤسسه انتشارات امیر کبیر، ۱۳۸۰ ش.

۴- ابن منظور، پیشین، لسان العرب، ج ۱۰، ص ۱۵۱.

۵- سوره یوسف، آیه ۱۷.